

Cooperació balear al Senegal: contribuïnt a millorar l'accés a la salut pública a les illes Bliss Karone a través del reforçament de l'estructura sanitària municipal.

Recull d'articles.

Cooperació balear al Senegal: Contribuint a millorar l'accés a la salut pública a les illes Bliss Karone a través del reforçament de l'estructura sanitària municipal.

Adaptacions dels articles publicats durant el 2023 a l'Ara Balears en el marc del projecte de comunicació De illa a illa: el desenvolupament a les Karone.

Executat per:

Amb la col·laboració de:

Finançat per:

Enllaços als articles a l'Ara Balears:

La sanitat a la cooperació balear

https://www.arabalears.cat/societat/sanitat-prioritat-cooperacio-balear-senegal_1_4862969.html

L'aigua a les Illes Bliss Karone

https://www.arabalears.cat/societat/cooperacio-balear-casamance-l-aigua-illes-bliss_1_4848530.html

Context històric de les illes Bliss Karone

https://www.arabalears.cat/societat/cooperacio-balearcasamance-memoria-historica-tambe-senegal_1_4730672.html

La importància del rol de les dones en la cooperació

https://www.arabalears.cat/societat/dones-son-agents-principals-cooperacio-balear-senegal_1_4856335.html

Context històric de les illes Bliss Karone

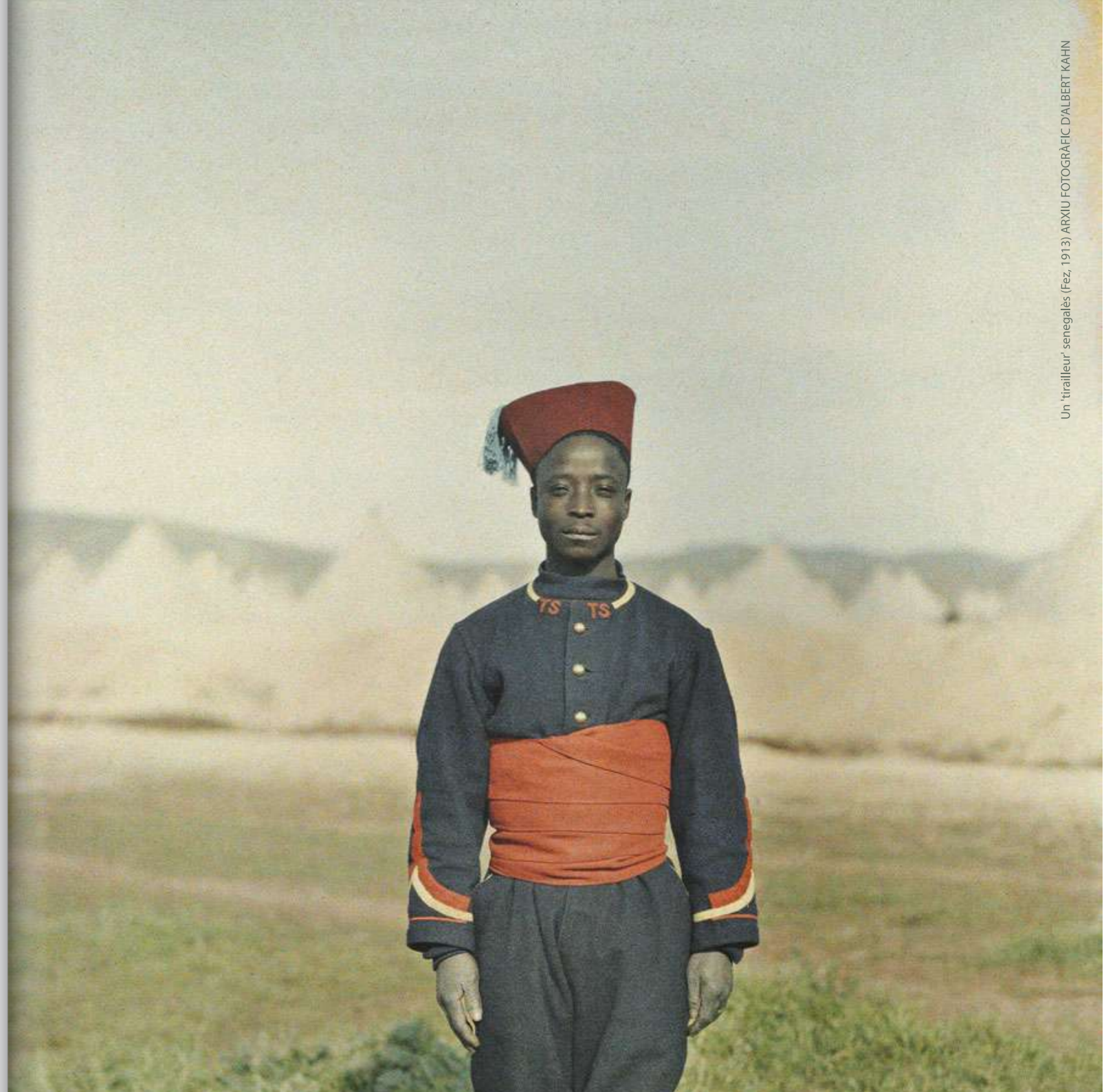
*Feliç el poble la història del qual es llegeix amb avorriment.
Montesquieu*

Els bells paratges i una població acollidora fan de la zona de la baixa Casamance una de les zones més atractives del Senegal. A la desembocadura del riu que duu el mateix nom, i localitzat al municipi de Kafountine s'hi troba el conjunt de quatre illes anomenades Bliss Karone: Kailo, Boune, Boko i Saloulou. Una vegetació exuberant i una rica biodiversitat conformen el llençol en el qual resideixen un poc més de dues mil persones que practiquen la pesca, el cultiu d'arròs i l'horticultura com a principals activitats econòmiques.

La història de les illes Bliss Karone i de la resta de nombroses illes d'aquesta regió fa referència a la gènesi de les migracions que van portar a l'assentament de la baixa Casamance. Els historiadors expliquen com molts habitants d'aquestes illes haurien vingut de Senegàmbia fugint dels traficants d'esclaus per refugiar-se a les zones amfíbies de l'actual municipi de Kafountine, que ofería un lloc segur de refugi per les condicions climàtiques i el difícil accés.

Mentres que a l'estat espanyol la Llei de la Memòria històrica cerca reconèixer i reconciliar les ferides de la Guerra Civil i la dictadura franquista, Senegal declarà mitjançant una llei en 2010 l'esclavisme i el tràfic de persones crims contra la Humanitat, marcant un punt important en el ressorgiment d'entitats, com la Fundació per la memòria de l'esclavisme, que treballen perquè el poble senegalès i el món sencer no oblidin el passat.

Aquesta memòria històrica senegalesa no només fa referència als segles del tràfic d'esclaus, sinó també a l'època en què França hauria erigit campanyes de captació per medis forçosos de més de 200.000 soldats anomenats *tirailleurs* o fustigadors, els quals lluitarien per la bandera francesa també a la Segona Guerra Mundial i a les guerres colonials. És de recalcar la tragèdia de Thiaroye on 300 tirailleurs haurien estat afusellats quan protestaren per les condicions precàries, els

retards en el pagament i la discriminació a la qual feien front. L'incident i les seves repercussions han sigut objecte de debat i han deixat també una empremta en la memòria col·lectiva del Senegal. En podem veure una bona representació dels fets al recent film "Tirailleurs" ("Pare i soldat") dirigida per Mathieu Vadepied i protagonitzada per Omar Sy.

En l'intent justament d'escapar dels captors de tirailleurs molts homes haurien trobat també refugi a les Bliss Karone, i de fet en constatem familiars a les illes que afirmen el relat. Avui dia a les Bliss Karone s'hi troben instal·lades més de dues mil persones, però, tot i els seus esforços, cal assenyalar que aquestes poblacions insulars viuen dificultats lligades a l'accés a les estructures socials bàsiques i a l'aigua potable. La connexió entre les illes i entre aquestes i el continent sovint planteja problemes especialment durant el període hivernal i de pluges.

Els reptes als quals els serveis sanitaris senegalesos s'enfronten arreu del país es multipliquen i es compliquen per a aquests més de dos mil residents. Sense accés a una infraestructura, equipament o medicaments, els quatre agents de salut comunitària responsables de la salut de la població treballen de manera voluntària des de fa més de deu anys per complir amb el que afirmen que és la seva responsabilitat envers la comunitat.

Aquestes són algunes de les raons per les quals l'Ajuntament de Kafountine, i més específicament el personal sanitari del Centre de Salut, es van apropar a l'ONGD de Pollença TASNI per formular un programa de millora de l'accés sanitari a les illes Bliss Karone, un programa que va

Omar Sy durant el rodatge de la pel·lícula "Tirailleurs", 2022. Photo: Marie-Clémence David © 2022 - UNITÉ - KOROKORO - GAUMONT - FRANCE 3 CINÉMA - MILLE SOLEILS - SYPOSSIBLE AFRICA

ser aprovat per la Direcció General de Cooperació del Govern balear i el Fons Mallorquí de Cooperació. Dins el marc d'aquest programa, el personal sanitari local de Kafountine i els representants dels residents a les illes de Kailo, Boune, Boko i Saloulou al capdavant són els responsables de la construcció de dos centres de salut i tres maternitats rurals, la implementació d'uns serveis d'evacuació mèdica i la formació de tres comares que gestionaran les facilitats maternoneonatals una vegada que finalitzin totes les fases de la intervenció el 2025.

En dues parts del món, tant a Espanya com al Senegal, la història s'entrellaça de maneres úniques i deixa l'evidència que per molt lluny o per molt diferents que aparentem, lluitem i ens movem per les mateixes raons i aspiracions: la justícia i el benestar.

3

4

Les dones: agents principals del canvi.

Si les dones es rendeixin, el món es col·lapsaria
Proverbi africà

Les dones a la zona rural de la Casamance exerceixen rols cabdals en l'agricultura, la gestió de les llars i les activitats econòmiques contribuint significativament a la producció d'aliments i al benestar familiar. També es dediquen al desenvolupament comunitari, l'educació i les iniciatives de salut, alhora que preserven les tradicions culturals. Sovint involucrades en el comerç a petita escala, enfronten reptes relacionats amb l'accés a l'educació, la sanitat i la igualtat, però continuen essent pilars essencials en el teixit social i econòmic de les seves comunitats.

Els programes de salut prioritzen les dones a causa del seu paper central en la cura de la família, la salut maternal i el benestar dels infants. Aquestes iniciatives se centren en la salut reproductiva, l'atenció maternal i aborden les disparitats específiques de salut basades en el gènere. Les normes culturals sovint assignen a les dones la responsabilitat de la salut familiar, fent-les les principals receptors dels serveis sanitaris, i és que mitjançant la implicació de la

La bajenu gok o matrona tradicional Bintou Demba durant una de les reunions participatives.
Arxiu fotogràfic de la ONGD TASNI

dona a través dels programes de salut, es produeix un impacte positiu més ampli en el desenvolupament comunitari i en la millora global de la comunitat on resideixen.

Ara fa un any que es va posar en marxa el Programa de Millora de l'accés als serveis sanitaris a les Illes Bliss Karone amb el finançament del Fons Mallorquí de Cooperació i la DG de Cooperació del Govern Balear el qual té per objectiu acompanyar a la estructura sanitària municipal en la implementació dels serveis de salut a unes illes de difícil accés on més de 2.000 persones no compten amb l'assistència sanitària bàsica i on les dones fins ara pareixen a casa seva sense assistència mèdica.

La portaveu de les dones de una de les illes Moussou Diassy rememora els moments difícils han estat vivint a causa d'aquestes dificultats, constatades sobretot en la evacuació de dones de part "...fins ara ens hem vist obligades a utilitzar mitjans tradicionals que no es recomanen per a les parteres. De vegades, en cas d'urgència, no podem esperar que arribin els metges i ens veiem obligades a conformar-nos amb els mitjans al nostre abast amb tots els riscos per a la supervivència de la mare i el seu fill. Avui amb aquest programa, aquesta pàgina fosca es girarà definitivament".

I és que dissenyar una bona intervenció de cooperació requereix molta planificació i consens entre totes les parts implicades, tant els beneficiaris, com els responsables de govern i les ONGDs. Dins la planificació d'aquest programa es compta amb dues joves residents a les illes les quals han rebut una formació per esdevenir matrones per tal de capacitar-les per poder gestionar les maternitats que s'estan construint i fer front a les cures i seguiment de les dones embarassades i a les seves criatures. La formació de joves com a tècnics sanitaris suposa sempre una avantatge per a tota una comunitat, però també per a la perpetuïtat de la cultura i les tradicions ja que les *bajenu gok* o matrones tradicionals en la llengua wolof, treballen conjuntament a les sales de part i passen a les joves sanitàries tradicions ancestrals lligades a la salut sexual i reproductiva de les dones.

Banna Diatta, Angelique Sina, Sandrine Martine Diassy, Rita Diatta i Bintou Demba són algunes de les dones que encapçalen la llista de les implicades en la lluita i defensa dels drets sexuals i reproductius a les illes Bliss Karone, una que comptarà a partir d'ara amb unes facilitats infraestructurals i operacionals les quals contribuiran a maximitzar l'impacte de la seva feina.

El pla nacional Senegal Emergent fa arribar l'aigua fins a les illes Bliss Karone

Si les dones es rendissin, el món es col·lapsaria
Proverbi africà

L'accés a l'aigua potable és un repte global i crític per raons diferents. Mentre que a les Balears la pressió del turisme en fa un sobre ús i la deficient xarxa hídrica perd milions de tones d'aigua, al Senegal milers de persones manquen d'un accés fiable a aigua potable, com és el cas dels més de 2.000 residents de les illes Bliss Karone.

Per a les famílies d'aquestes illes que arriben a un sou equivalent a vuitanta euros al mes, els cinquanta euros que poden arribar a pagar per realitzar un viatge a terra ferma per anar a cercar aigua potable és viable. El resultat: una població que fins ara es veia obligada a conservar l'aigua de la pluja en grans bidons de plàstic durant mesos per beure, cuinar i rentar-se. Els residents aprofitaven l'estació de pluges per omplir in comptables bidons els quals quedaven després a la intempèrie o amagats sota una manta de branques a mercè del fort sol durant el mig any que dura l'estació seca.

En el marc del projecte de Millora de l'accés als serveis sanitaris, la ONGD de Pollença TASNI amb el finançament de la DG de Cooperació del GOIB, s'havia fet la orevisió prevists de construir dipòsits d'aigua de 4.000 litres els quals tenien com a objectiu contribuir a alleujar aquesta situació, però el Pla Senegal Emergent (PSE) ha irromput amb la canalització de l'aigua potable fins a les illes, un esdeveniment molt celebrat pels residents. El

PSE és el marc de referència per a la política del polèmic i actual president Macky Sall amb vistes al 2035 a través del foment del capital humà, la transformació estructural de les bases de l'economia i el bon govern.

La nova canalització cobreix els més de vuit kilòmetres que separen les quatre illes de terra ferma i tot i que de moment només arriba a les infraestructures sanitàries existents, es preveu que arribin a cada una de les llars. El projecte presenta grans reptes com la gran tasca que suposa el manteniment i la planificació d'un bon mecanisme de prevenció per a que les avaries o els talls eventuals no deixin a la població més desprevinguda que abans.

I és que l'aigua que es consumia a les illes Bliss fins ara no seguia tampoc cap control de qualitat més que aquell que cada família implementava (bullir l'aigua, desinfectar-la amb lleixiu, etc). L'aigua potable contaminada pot transmetre el còlera, disenteria i febre tifoide, causant símptomes greus com la diarrea, deshidratació i febre, i representant riscos significatius per als infants com desnutrició i el retard en el creixement. Aquestes malalties no sols impacten el sistema immunitari de les persones però també afecten indirectament l'economia familiar i l'absentisme escolar. Per aquest motiu l'equip sanitari responsable de la zona ha estat el primer en celebrar aquesta millora infraestructural més que necessària, la qual tindrà un gran impacte en tots els aspectes de la vida dels residents de les quatre illes.

La sanitat, una prioritat de la cooperació Balear al Senegal

Reflexions sobre la importància del projecte de millora de l'accés als serveis sanitaris a les illes Bliss Karone

Els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) són fonamentals per al món de la cooperació internacional ja que aborden desafiaments com la pobresa i el canvi climàtic, promovent la col·laboració i l'enfocament integral per crear un futur sostenible per a tothom.

L'accés a la salut en zones rurals del Senegal és crucial ja que les comunitats sovint manquen d'infraestructures i serveis mèdics, creant desigualtats i augmentant la vulnerabilitat davant malalties, especialment en dones i nens. Des dels Fons Mallorquí de Cooperació i la DG de Cooperació del Govern Balear, els drets als serveis socials bàsics com la salut, l'educació, l'aigua i el sanejament són les prioritats que impulsen a través de les seves intervencions i finançament. Al mateix lloc el Senegal ocupa una prelació en referència a altres països africans per ambdues agències. El Fons Mallorquí i la DG de Cooperació del Govern Balear financen a la ONGD mallorquina TASNI el Programa de millora d'accés als serveis sanitaris, el qual té com a localització quatre illes situades a la regió del sud de la Casamance.

“Més enllà de l'educació la manca d'aigua potable i la feble economia, la salut constitueix el coll de l'embut per als residents de les illes Bliss Karone” explica el batle del municipi David Diatta i continua dient que “les àrees d'intervenció d'aquest programa constitueixen una preocupació per a nosaltres, les illes estan molt apartades i incomunicades. Per evacuar els malalts, els seus habitants es troben amb enormes dificultats, per la qual cosa aquest projecte va arribar en el

moment oportú. Donats els seus escassos mitjans, l'Ajuntament troba aquí un benefici en l'atenció sanitària i social dels seus illencs”.

La comare responsable del centre sanitari més proper a les illes, Banna Diatta constata que “de vegades rebem dones embarassades que no acudeixen a les seves visites de seguiment, i un dels motius és l’acusat aïllament de la zona el qual que no facilita el desplaçament i genera complicacions mèdiques. A través d'aquest programa esperem que tots aquests problemes es resolguin per a la gran felicitat de les dones”.

El principal repte de la sanitat al Senegal és l'accés limitat als serveis de salut, especialment a les zones rurals com és el cas de les illes Bliss Karone, juntament amb la lluita contra malalties com la malària i la desnutrició. Les mancances en infraestructures i personal mèdic qualificat són els grans contribuents a aquesta situació, i al final el pes de la gestió diària dels pacients recau en gran mesura en els agents de salut comunitària que són persones voluntàries de la pròpia comunitat les quals no compten amb cap remuneració per part de l’Estat. El responsable sanitari de la zona i del projecte al Senegal Moustapha Kelountan Sané explica que “el projecte no se centra només en la dotació de infraestructures i equipament, sinó que comprèn també un pla de formacions dirigit als agents comunitaris de les illes i un procés participatiu mitjançant el qual la població i els responsables decidiran quines estratègies prendre per a fer el seu acompanyament econòmic i garantir la sostenibilitat dels serveis”. I és que sovint, construir infraestructures als projectes de cooperació no representa més dificultats que les de finançament i logística, però el repte recau en garantir en finançar les noves dinàmiques o serveis que es creen; el punt clau per fer-ho és mitjançant una bona identificació de les persones clau en les intervencions que lideraran la intervenció, així com una implicació activa per part de la població destinatària durant el cicle de vida d’un projecte.

